

Rätt

att rösta

19 september 2010

En studiehandledning

till Valmyndighetens material **Val i Sverige - Så går det till!**

Inledning

Folkbildningen är en viktig del av vårt demokratiska samhälle. Folkbildningens huvudaktörer är studieförbunden och folkhögskolorna. Verksamheten skall bidra till att stärka och utveckla demokratin och göra det möjligt för människor att påverka sin livssituation. Studieförbunden och folkhögskolorna vill skapa engagemang och att människor deltar i samhällsutvecklingen.

Folkbildningen vill därför att alla som har rätt att rösta i allmänna val gör det.

Denna studiehandledning skall underlätta för studiecirkelledare att, tillsammans med studiecirkeldeltagare, diskutera frågor som berör demokratin i allmänhet och hur och varför man ska rösta i synnerhet.

Studiehandledningen bygger på Valmyndighetens material **Val i Sverige – Så går det till!** Materialet kan ni hämta på webbplats www.val.se eller Örebro läns bildningsförbunds webbplats www.olbf.org där ni också kan hämta denna studiehandledning.

Studiehandledningen utgår ifrån att studiecirkeln träffs mins tre gånger. Vid första träffen ägnar gruppen åt att diskutera demokrati allmänt och de olika begrepp som används. Vid de två andra träffarna går gruppen igenom Valmyndighetens material om hur ett val går till.

Lycka till!

Några användbara webbsidor:

Regeringen

www.regeringen.se

Riksdagen

www.riksdagen.se

Sveriges kommuner och landsting - SKL

www.skl.se

Folkbildningsförbundet

www.studieforbunden.se

Folkbildningsrådet

www.folkbildning.se

Träff 1 – Demokrati

Rätten att rösta är makt – din makt!

Varje röstberättigad person har möjlighet att påverka genom att rösta. Det innebär att du kan påverka hur din tillvaro ser ut. Därför är det viktigt att du använder din rätt att rösta i de allmänna valen.

Att diskutera:

Delar du detta påstående? Är det viktigt att använda sin rätt att rösta?

Från kungamakt till folk-makt – kort om historien

Sverige har inte alltid varit ett demokratiskt land. Sedan ungefär 1000 år tillbaka var det kungar som med hjälp av ett råd som bestod av de högsta herrarna i riket som styrde landet.

Det uppstod också ett behov av ett organ som skulle representera övriga invånare i riket, dvs en riksdag. Den första riksdagen blev en ståndsriksdag, där representanter för fyra stånden som Sverige var indelat i, adel, präster, borgare och bönder, ingick. Först 1866 avskaffades ståndsriksdagen och istället infördes en tvåkammarriksdag.

Under 1900-talets två första årtionden omvandlades Sverige steg för steg till en demokrati men det skedde inte utan kamp. De högre klasserna ville inte släppa ifrån sig styret. Även kungen och kungahuset var emot den framväxande demokratin.

Ett viktigt steg i kampen för rösträtt blev införandet av allmän värnplikt 1901. ”En man, ett gevär, en röst” kom att bli slogan i rösträttskampen. Rösträttsförkämparna menade att var man tvungen att vara med och försvara sitt land skulle man också ha rätten att vara med och bestämma.

Under det första årtiondet infördes även allmän och lika rösträtt för män vid val till Riksdagens andra kammare. Första kammarens ledamöter valdes även fortsättningsvis indirekt, men rösträtten maximerades till 40 röster i val till landsting och stadsfullmäktige. Det innebar naturligtvis att första kammaren ännu en tid kom att domineras av landets förmögnaste samhällsklasser.

Det första världskriget och den ryska revolutionen innebar att det började ställas allt högre krav på politiska förändringar i Sverige och det ledde till slut till en ny författningsreform, parlamentarism, alltså att parlamentet skulle utse regering. Även den 40 gradiga skalan i kommunal och landstingsval togs bort och därmed blev det lika rösträtt för män i alla val. Sedan 1921 då allmän rösträtt infördes för kvinnor har Sverige varit en demokrati.

Med tiden kom systemet med tvåkammarriksdag att kännas förlegat och från och med 1970 års val övergick Sverige till enkammarriksdag med 350 platser. 1976 ändrades antalet riksdagsplatser till 349 för att undvika lotteririksdag. 1974 kom sedan den nuvarande grundlagen som ger kungen i stort sett enbart representativa uppgifter .

Att diskutera:

Varför har en rösträtt inte alltid varit en självklarhet för alla vuxna medborgare?

Ord och begrepp

Här nedan följer några ord och begrepp som ofta förekommer när vi talar om demokrati. Läs och grunda.

Demokrati

Ordet demokrati kommer från grekiskan och betyder folkstyre. Det finns dock några grundläggande krav som ska uppfyllas för att ett land ska anses fullt demokratiskt.

Allmän och lika rösträtt

Med det menas att alla vuxna myndiga medborgare i ett land ska ha rösträtt vid allmänna val och att alla medborgare ska ha lika rösträtt.

Regelbundna val och valhemlighet

I ett demokratiskt land måste valen till de politiska församlingarna ske med en viss regelbundenhet och med en inte alltför lång tidsintervall. Vidare måste valen vara hemliga så att den röstande kan rösta på vilket parti han eller hon vill.

Majoritetsprincipen

Det innebär att majoritetens beslut ska accepteras även om beslutet går emot ens egna åsikter.

Yttrande- och tryckfriheten

Alla ska ha rätten att uttala sina åsikter och ha möjlighet att sprida dem i olika medier, utan att straffas för det. Det innebär naturligtvis inte att det är tillåtet att säga vad som helst. Rena lögner och förtal kan man ställas till svars i domstol för.

Mötes- och organisationsfrihet

Rätten att organisera sig i eller att bilda olika typer av föreningar, exempelvis politiska partier, fackliga organisationer och religiösa samfund. Alla ska ha rätten att samlas till möten eller demonstrationer.

Tros- och religionsfrihet

Alla ska ha rätten att tillhöra ett religiöst samfund, precis som alla ha rätt att inte göra det. Ingen ska heller diskrimineras på grund av sin religiösa uppfattning.

Rättsäkerhet och förbud mot retroaktiva lagar

Ingen ska godtyckligt kunna straffas eller sättas i fängelse. Polis och rättväsen ska följa på demokratiskt grund stiftade lagar. Lagar ska inte i efterhand kunna införas som gör tidigare handling straffbar.

Rätt till rörelsefrihet.

Människor ska kunna fritt resa inom sitt land och fritt kunna resa till andra länder samt även kunna återvända till sitt land.

Andra demokratikrav

Det går även att lägga till andra punkter som rätten till utbildning och möjlighet till ekonomisk och kulturell jämlikhet som väsentliga inslag för att ett land ska betraktas som demokrati.

Källa: Aspekt 2007, samhällskunskap A
Så här fungerar det demokratiska systemet i Sverige.

Att diskutera:

Diskutera de olika orden och begreppen. Är det som något som ni anser oklart?

Grundlagen

Det finns fyra grundlagar som bestämmer hur den svenska demokratin är utformad:

- Regeringsformen
- Successionsordningen
- Tryckfrihetsförordningen
- Yttrandefrihetsgrundlagen

Regeringsformen – RF

Regeringsformen från 1974 fastslår reglerna för Sveriges startskick. RF säger att Sverige är en demokrati genom att i den första paragrafen skriva ” All offentlig makt utgår från folket”.

Successionsordningen – SO

Successionsordningen från 1810 fastslår hur monarkvärdigheten ärvs. Den ändrades 1979 för att Sverige skulle få rak tronföljd, det vill säga att den förstfödde inom kungafamiljen oavsett kön ärver kronan.

Tryckfrihetsförordningen – TF

Tryckfrihetsförordningen, som kom redan 1776 och reviderades 1949, reglerar rätten att i skrift, tidningar, böcker och andra tryckta skrifter, yttra sina tankar och åsikter.

Yttrandefrihetsgrundlagen – YGL

Yttrandefrihetsgrundlagen är Sveriges nyaste grundlag från 1991. Den reglerar rätten att genom film, radio, TV, CD-skivor och så vidare offentligen uttrycka sig.

Genom att grundlagarna är särskilt viktiga i vårt samhälle är de svårare att ändra än andra lagar. Ska en grundlag ändras krävs, två riksdagsbeslut med ett mellanliggande val. Det vill säga att först ska ett riksdagsbeslut i den aktuella ändringen fattas. Beslutet får sedan vila till nästa val och därefter måste den nya riksdagen fatta samma beslut som den tidigare för att det ska bli en grundlagsändring.

Riksdagsordningen – RO

Riksdagsordningen intar en mellanställning mellan grundlag och vanlig lag. Den innehåller regler för hur riksdagen ska arbeta. För att ändra riksdagsordningen räcker det med ett enkelt riksdagsbeslut, men det kräver kvalificerad majoritet. Det innebär att minst en _ av de röstande deltar och hälften av samtliga ledamöter måste rösta ja till en ändring för att en ska bli av.

Grundlagar och EU rätt

EU medlemskapet kan innebära att svenska lagar, även grundlagen, kan komma i konflikt med EU-lagstiftningen. Enligt EU:s lagar gäller i vissa fall EU:s lagar över den enskilda statens. Sveriges riksdag har därför genomfört en ändring i regeringsformen så att riksdagen, om det krävs, kan ta ett beslut så att svensk lag och även grundlagen får underordna sig EU-lag.

För att möjliggöra det har ett tillägg fogats till regeringsformen. I tillägget står det att riksdagen kan överlåta beslutanderätten till EU, genom att fatta ett beslut där minst _ av de röstande förklarar sig, samt att riksdagens beslut också kan fattas i den ordning som gäller för grundlag.

Folkomröstningar

I regeringsformen finns även bestämmelserna om folkomröstning, bland annat att folkomröstningar är konsultativa, rådgivande. Dock kan en folkomröstning angående ändring av grundlag bli beslutande. Någon sådan folkomröstning har dock inte genomförts i Sverige. De folkomröstningar som hållits i Sverige hitintills har alltså bara varit rådgivande.

Källa: Aspekt 2007, samhällskunskap A

Att diskutera:

Grundlagarna och regeringsformen.

Ytterligare upplysningar finns på Regeringens hemsida: www.riksdagen.se

Träff 2 – Val och folkomröstningar

Valmyndighetens ”Val i Sverige - så går det till!”

Läs och samtala kring följande delar i materialet:

- Allmänna val och folkomröstningar sid 3
- Rösträtt, röstlängd och valbarhet sid 4
- Valmyndighet sid 5
- Valdistrikt och lokaler sid 5
- Valkretsar och mandat sid 6

Ta reda på till nästa träff:

- Vilket valdistrikt tillhör du?
- Var finns den egna vallokalen?
- När är den öppen?
- Var kan du förtidsrösta?

Träff 3 – Att rösta

Valmyndighetens "Val i Sverige – så går det till!"

Läs och samtala kring följande delar i materialet:

- Röstning sid 9
- Rösta på parti och person sid 11
- Rösträkning på valnatten sid 11
- Slutlig rösträkning sid 12
- Mandatfördelning sid 13
- Ledmöter och ersättare utses sid 16
- Överklagande sid 18
- Valdeltagande sid 18

Ta gärna reda på:

- Hur många partier ställer upp i valet till kommunfullmäktige vid årets val?
- Hur många mandat har din kommuns fullmäktige?
- Hur stort var valdeltagandet i din kommun vid förra valet?
- Se Valmyndighetens film på www.val.se

Box 22027, 702 02 Örebro
Kansli: Landbotorpsallén 25A
Tel: 019-611 21 75
Fax: 019-20 96 39
www.olbf.org